

ПРОБЛЕМА АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВНЗ

Статтю присвячено цілеспрямованому використанню методів, прийомів і способів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Застосування діалогічних методів навчання, форм самостійної роботи студентів над навчальним матеріалом, широке застосування ігрових технологій навчання створюють сприятливі умови для розвитку навчально-пізнавального інтересу, формування мотивів і мотивації учіння.

У сучасний період розвитку української держави відбуваються складні процеси демократизації, що ставлять високі вимоги до підготовки фахівців із вищою освітою. Вищий навчальний заклад повинен формувати особистість громадянина України, забезпечувати наше суспільство всебічно підготовленими фахівцями, які мають глибокі загальнонаукові та професійні знання, навички наукової роботи, готові до самоактуалізації в умовах професійної діяльності, у суспільному та особистому житті.

Для глибокого і повного оволодіння матеріалом навчальних програм ВНЗ необхідно постійно вдосконалювати навички пізнавальної діяльності студентів, формувати якості дослідника, підвищувати ефективність пізнавальної діяльності.

Актуальність дослідження чинників формування і розвитку пізнавальної діяльності студентів визначається необхідністю підвищення пізнавальної мотивації тих, хто навчається, у кого в процесі навчання, як показують практика та дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців, відбувається певне зниження пізнавальної активності. Суперечності між потребами саморозвитку, самоактуалізації і можливостями освіти вимагають побудови певних взаємин між суб'єктами навчального процесу. Підвищення якості про-

фесійної освіти шляхом активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання у ВНЗ повинно здійснюватись під час вивчення різних дисциплін.

Мета дослідження - розглянути поняття «пізнавальна активність» і «пізнавальна діяльність», проаналізувати чинники формування, розвитку та стимуляції пізнавальної діяльності студентів, з'ясувати, як зміст навчального матеріалу, організована навчальна діяльність, взаємини між учасниками навчального процесу впливають на пізнавальну діяльність студентів ВНЗ.

Об'єктом дослідження є пізнавальна діяльність і особливості її формування у студентів ВНЗ у процесі вивчення певної дисципліни.

Предметом дослідження є чинники формування, розвитку і стимуляції пізнавальної діяльності студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загальні проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів та студентів досліджували багато науковців. На жаль, проблема розвитку чи формування пізнавальної діяльності у студентів університетів розроблена недостатньо порівняно з її висвітленням щодо школярів. Найвні роботи досить вузько висвітлюють особливості форму-

вання пізнавальної діяльності у студентів ВНЗ [1; 2; 3; 7; 9; 10; 12; 13; 14].

У філософії пізнання розглядається як активний творчий процес відображення у свідомості людини закономірностей об'єктивного світу: «Пізнання, вища форма відображення об'єктивної дійсності, ... не існує поза пізнавальною діяльністю окремих індивідів, однак останні можуть пізнавати лише опановуючи колективно опрацьованою, об'єктивною системою знань, що передаються від одного покоління до іншого» [12, 58].

Розглядаючи процес пізнання як складну соціальну проблему, радянський дослідник Г. Герасимов виділяє взаємодіючі «основні складові частини або підсистеми»: пізнавальна діяльність людей; засоби пізнання; об'єкти, предмети пізнання; результати пізнавальної діяльності тощо.

Видатний педагог К. Д. Ушинський розглядає процес пізнання як відображення у свідомості людини об'єктивно існуючого світу. Умовно цей процес він розподіляє на стадії: почуттєву, розумову та розсудливу.

Ключовим положенням у формуванні особистості в процесі пізнання є діяльність.

Діяльність - важлива форма прояву життя людини, її активного ставлення до навколишньої дійсності. «Під поняттям "діяльність" найчастіше розуміється специфічно людська форма активності, яка характеризується цілеспрямованістю і суб'єкт-об'єктною структурою» [8, 327].

Чітке визначення пізнавальної діяльності дає Г. І. Шукіна (пер. з рос. наш. - Т. Т.): «це особистісне утворення, що виражає інтелектуальний відгук на процес пізнання, живу участь, розумово-емоційну чутливість у пізнавальному процесі. Вона характеризується:

пошуковою спрямованістю у навчанні;
пізнавальним інтересом, прагненням задовольнити його за допомогою різних джерел як у навчанні, так і в позанавчальній діяльності;
емоційним піднесенням, благополуччям перебігу діяльності» [14, 94].

Таким чином, діяльність, націлена на засвоєння вже існуючих наукових знань, і є навчальним пізнанням. Проте суб'єкт пізнання має особисто для себе відкривати усі ці знання, оскільки навчальний процес у ВНЗ повинен будуватися таким чином, щоб студент мав змогу не просто аналізувати та узагальнювати дійсність, прогнозувати подальший розвиток свого життя, а й конструювати перспективу цього розвитку, тобто виявляти певну активність.

«Активність - важливіша умова досягнення цілі в освіті і тому її можна вважати основопо-

ложною категорією дидактики», - підкреслює видатний науковець І. А. Зязюн [7, 40].

У словнику «Професійна освіта» поняття «активність» (від лат. *activus* - діяльний, енергійний) визначається як філософське поняття, яке виражає сутність діяльності, практики і протиставляється поняттю споглядальності. «Активність свідомості визначається практичною діяльністю людини і виявляється в цілеспрямованості пізнання, у відображенні дійсності у специфічно людських пізнавальних формах понять, ідеалізацій, теорій тощо, у формуванні цілей, які становлять безпосередній мотив та ідеальний план предметно-перетворювальної діяльності» [9, 14].

У психологічній науці активність аналізується у контексті вивчення особистості - особистісному та діяльнісному.

Прихильники особистісного підходу до вивчення особистості в центр дослідження ставлять особистість з її властивостями, рисами, особистісними характеристиками. Активність розглядається як риса особистості (К. А. Абульханова-Славська [1], С. Л. Рубінштейн [11] та ін.). З цієї позиції активність трактується як особистісне явище, утворення, пов'язане з життєвим шляхом, цілісною і часовою організацією особистості. Таке поняття активності відображає якість особистості як суб'єкта життєвого шляху, за С. Л. Рубінштейном, і проявляється у формуванні життєвої позиції, концепції та сенсі життя.

Концепція діяльнісного підходу до вивчення особистості в центр уваги ставить активність і тим самим ототожнює поняття «діяльність» і «активність» [3, 24].

Пізнавальна активність, яка зумовлює ефективність пізнавальної діяльності, виявляється у спрямованості та стійкості пізнавальних інтересів.

Суб'єктивно людина усвідомлює потребу чerez мету, а виявляється вона у мотивах поведінки (прагненнях, потребах, інтересах тощо), що спонукає людину до активної діяльності.

Розглянемо визначення згаданих понять у словниках.

«Мотив (від лат. *motus* - приводити в дію, штовхати):

- 1) спонукання до діяльності, пов'язаної із задоволенням потреб суб'єкта;
- 2) предметно спрямована активність певної сили;
- 3) усвідомлення причини, що лежить в основі вибору» [10, 219].

«Потреба - стан живого організму, людської особистості, соціальної групи чи суспільства в цілому, що виражає необхідність у чомусь, залежність від об'єктивних умов життє-

діяльності і є рушійною силою їхньої активності» [5, 226].

«Інтерес (від лат. *interest* - має значення, важливо) - форма прояву пізнавальної потреби, що забезпечує спрямування особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з певними фактами, повнішому й глибшому відображенню дійсності» [5, 147].

У процесі аналізу змісту наведених вище понять можна дійти певних висновків. Як відомо, конкретна потреба є основною формою інтересу. Вона підсилюється в процесі предметної діяльності, і тому саме в процесі її виконання формується та закріплюється певний інтерес.

Навчання виступає діяльністю студента, що вмотивовується як ззовні, з боку викладача, так і внутрішньо, з боку того, хто вчиться. Коли мотивація навчання організована тільки ззовні (перевірка батьків, контроль деканату, куратора), то, зрозуміло, студент вчиться заради оцінки, стипендії, диплому. Якщо ж зовнішні чинники (стимули) інтеріоризуються, то формується внутрішнє бажання до опанування знань, умінь, навичок, що ґрунтуються саме на глибокому інтересі.

Сучасний вітчизняний психолог Н. М. Давидюк вважає, що «ядром пізнавальної ініціативності є пізнавальний інтерес» [6, 22]. Окремі аспекти формування пізнавальних інтересів у учнів знаходимо у праці Г. І. Щукіної. На її думку, наявність пізнавальних інтересів учнів є показником їх загального розвитку; «інтерес виступає як: тенденція, прагнення, потреба людини навчатись (працювати) у тій галузі або сфері, від якої вона отримує задоволення; стимул активності людини, під впливом якого психічні процеси набувають інтенсивності, а діяльність перетворюється на цікаву та продуктивну» [14, 34] (пер. з рос. наш. - Т. Т.).

Науковці Б. Г. Ананьев та С. Л. Рубінштейн у своїх працях наголосили на думці про зв'язок розумових потреб та інтересів. Вони, разом з тим, вважають, що інтерес викликає бажання ознайомитись із предметом зацікавлення. Це означає, що потребу в знаннях не можна ототожнювати з пізнавальним інтересом, оскільки останній виникає на основі потреб, але не дорівнює їм. Інтерес виявляється в активній самостійній діяльності й тим самим набуває значення стимулу цієї діяльності. Під його впливом учень у процесі самостійної навчально-пізнавальної діяльності прагне дізнатися нове, зрозуміти і засвоїти його. Саме тому «з пізнавальним інтересом пов'язані радість пізнання, його творча активність, взаємодія інтелекту й емоційно-вольової

сфери особистості учня» (пер. з рос. наш. - Т. Т.) [2, 11].

Щодо навчальних предметів у ВНЗ, то пізнавальний інтерес виступає як результат об'єктивних і суб'єктивних факторів реалізації навчально-пізнавальної діяльності студента. Наприклад, Г. І. Щукіна, розглядаючи пізнавальний інтерес з дидактичної позиції, звертає увагу на складну природу пізнавального інтересу як особистісного утворення, виділяє його об'єктивно-суб'єктивну основу, вибіркову спрямованість пізнання світу, психологічну насиченість розумовими й емоційно-вольовими процесами, які суттєво сприяють інтенсифікації процесу учіння об'єкта навчання. Таким чином, Г. І. Щукіна визначає пізнавальний інтерес як реально діючий мотив учіння. Тому «пізнавальні мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, ідеали, становлять основу у навчально-пізнавальній діяльності для досягнення в ній суттєвих успіхів» (пер. з рос. наш. - Т. Т.) [14, 98].

Виклад основного змісту

Безперечно, пізнавальна діяльність формується під час навчально-виховного процесу у різноманітних навчальних закладах. Тому цей процес має організовуватися на основі рекомендацій психолого-педагогічної науки, законів, закономірностей, принципів, форм і методів навчання, активного залучення студентів до навчально-пізнавальної діяльності. Застосування сучасних концепцій навчання на основі гуманістичної філософії освіти створює необхідні позитивні передумови для розвитку різноманітних пізнавальних інтересів у студентів. Цілеспрямоване використання методів, прийомів і способів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, застосування діалогічних методів навчання, форм їх самостійної роботи з навчальним матеріалом, можливість широкого застосування ігрових технологій навчання сприяють формуванню мотивів учіння. Тому така «діяльність повинна мати творчий характер, враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності, індивідуально-психічні особливості студентів, їхні нахили, здібності, зацікавлення, життєві орієнтири і намагання» [4, 129].

Активізація пізнавальної діяльності пов'язана зі **змістом навчального матеріалу** (оновлення вже засвоєних знань, історизм, залучення сучасних досягнень науки і розкриття практичного значення вивченого).

1. Новизна у викладанні матеріалу - це новітні факти і відомості, відкриття і досягнення сучасної науки, а також порівняння, інформація,

що здивує студентів і студенток університету, збудить їхню уяву, виявлення невідомих закономірностей, відкриття нових областей знань, вихід за межі навчальних програм. Оновлення вже засвоєних знань - повідомлення нової точки зору, нового повороту, іншого боку явищ, що висвітлює по-іншому звичне, буденне, знання, яке втратило гостроту новизни; виявлення у звичних повсякденних знаннях нових сторін, нових зв'язків, нових граней, коли заняття набувають іншої цінності та суті. Тут особливо важливо звернути увагу на використання знань з предмету в житті, актуалізувати життєвий досвід студентів. Оновлення вже засвоєних знань може відбуватися і в результаті встановлення міжпредметних зв'язків.

2. Історизм (історичний аспект науки) - надання відомостей з історії науки, про наукові відкриття. Історизм допомагає студентам оцінити значення навчання, наближає процес вчення до наукового пізнання. Студенти дізнаються про витоки науки, її розвиток, починають розуміти сутність наукового пошуку, його труднощі й радощі. Історичні відомості з предмету, як правило, мало відомі тим, хто навчається, і сприймаються ними як несподіване та нове, що дає змогу наближати їх до сучасної науки, підіймати її престиж.

3. Сучасні досягнення науки привертають увагу кожного, особливо молоді. Знайомлячись із новими науковими відкриттями, студенти бачать, що розуміти їх суть можливо тільки маючи певні знання, що підвищує зацікавлення не лише до тієї чи іншої науки, а й до навчання.

4. Практичне значення знань - один з основних стимулів зацікавлення. Використання результатів науки в цілях практики, застосування знань у практичній діяльності, розуміння місця науки у житті людей підвищує престиж науково-теоретичних знань. Т. І. Шамова у роботі відзначає, що «посилення практичної направленості навчання значно підвищує зацікавлення до предмету і процесу пізнання» (пер. з рос. наш.- Т. Т.) [13, 121].

При показі практичного значення знань важливо не тільки подавати в яскравій, наочній формі певну інформацію, а й залучати самих студентів до пошукової роботи.

Пізнавальну цікавість стимулює певним чином **організована навчальна діяльність**, до якої входять різноманітні **форми самостійної роботи**, оволодіння новими засобами навчання, проблемне навчання, елементи дослідження, творчі й практичні роботи:

1. Різноманіття форм самостійних робіт не

тільки розвиває у студентів такі цінні якості, як кмітливості і точність у роботі, вміння виділяти основне в темі та підібрати додатковий матеріал, уміння аналізувати, синтезувати й узагальнювати, пов'язувати нове зі вже відомим, а й стимулює до пізнавальної діяльності, оскільки дає змогу студентам усвідомлювати власне інтелектуальне зростання.

Самостійна діяльність студентів може бути організована на всіх етапах аудиторного заняття, її форми різноманітні: робота з підручниками, посібниками, науковою літературою, дидактичними картками, складання таблиць, схем, підготовка повідомлень, аналіз кіно- і відеофільмів тощо. Важливо, щоб самостійна робота була систематичною, її результати оцінювались, складність зростала від заняття до заняття.

Для успішної самостійної роботи студентів необхідні, як свідчить практика, такі умови: а) чітке і зрозуміле уявлення про цей вид роботи; б) бажання і вміння самостійно працювати; в) здійснення контролю.

Перша умова потребує цілеспрямованої роботи викладачів упродовж усього періоду навчання. Результатом такої роботи є ставлення до праці, яке залежить від рівня вихованості, загальної культури, відповідної психологічної підготовки у вузі тощо. Важливою і необхідною передумовою виконання другої умови слугує формування мотивів та загальних психологічних установок особистості на самостійну роботу. Їх позитивна роль в інтенсифікації пізнавальної діяльності потребує цілеспрямованої психологічної мобілізації студентів під час педагогічного процесу, чітких інструкцій щодо майбутньої роботи. Відомо, що без бажання навчатися саме по собі навчання набуває сенсу роботи, нав'язаної ззовні.

Чітке розуміння ролі знань, самостійність їх отримання і перевірки, творче застосування до розв'язання різних завдань забезпечує глибоке та міцне засвоєння таких знань. Саме в процесі активного застосування знання стають більш систематизованими і міцними, частково переходять в уміння та навички. Найефективніше формуються навички на основі глибокого осмислення студентами необхідності своєї роботи, зацікавлення до оволодіння діями, усвідомлення помилок, а також своєчасного схвалення та заохочення успіхів викладачами.

Ефективним засобом формування навичок самостійної роботи студентів є глибокий та об'єктивний контроль, який має бути пов'язаний із процесом навчання та організований викладачами під час безпосереднього спілкування з аудиторією. Потрібно відзначити деякі основні форми

взаємодії викладача і студента: підбір завдань, поточний контроль в індивідуальній формі за роботою студентів, допомога у вигляді консультації, оформлення роботи, її захист. Вони мають велике значення, оскільки визначають переважно не тільки успішність, а й потенційні можливості особистості кожного студента.

2. Проблемне навчання сприяє появі у студентів стану, притаманного пізнавальній зацікавленості: подив, інтелектуальна активність, емоційний підйом, прагнення до глибшого ознайомлення з предметом.

Проблемне завдання повинне мати такі специфічні особливості:

пізнавальна цінність;

рівень складності завдання (ступінь новизни способу рішення і послідовність етапів розв'язання);

об'єкт пізнання, який фігурує в умові завдання повинен зацікавити студентів;

обґрунтованість постановки завдання (актуальність, зв'язок із навчальним матеріалом, майбутньою професійною діяльністю тощо).

3. Дослідницький підхід залучає студентів до методів наукового аналізу, де перед ними розкриваються джерела, якими послуговується наука.

4. Творчі роботи активують як вольові, так й інтелектуальні психічні процеси, сприяють формуванню творчих здібностей студентів. Відмінність стимуляції творчих робіт від дослідження в тому, що творчі роботи включають у себе не тільки пошук вирішення пізнавального завдання, а й бувають реально виражені у конкретних результатах, у яких відображено задум, знання і практичні дії. Творча робота потребує максимальної концентрації уваги.

5. Практичні роботи сприяють не тільки пізнавальній зацікавленості, а й діям, що збуджують зацікавленість у тієї частини студентів і студенток, які мають практичний склад розуму, схильність до виконання певних трудових операцій.

6. Оволодіння новими засобами діяльності є особливим стимулом зацікавленості для покращення якості виконання самостійних, практичних і творчих робіт. До засобів діяльності насамперед відносять уміння і навички, які закріплюються і переносяться на практичне застосування.

Для того щоб оволодіння вміннями і навичками стало стимулом зацікавленості, важливо, щоб студенти бачили свій інтелектуальний розвиток, розуміли, що навчились того, чого раніше не вміли, отримали нові можливості пізнання.

Особливе місце посідає стимуляція пізнавальної діяльності, пов'язаної з **відносинами між учасниками навчального процесу.**

Навчальний процес супроводжується певними відносинами, які виникають між його учасниками. Взаємини між викладачем і студентом завжди виявляються на занятті в емоційному тонусі діяльності суб'єктів навчання. Розвитку пізнавальної діяльності сприяють інтелектуальний настрій студентів на оволодіння знаннями, ділова напруга, бесіди, дискусії, безперервна активна діяльність студентів, рівний позитивний тон у спілкуванні.

Для викладачів вищої школи актуальною є проблема створення оптимальних умов для навчальної діяльності студентів (насамперед на молодших курсах). Фактично йдеться про те, щоб навчити студентів учитися, і це часом важливіше, ніж озброєння їх конкретними предметними знаннями. Найбільша складність - у відборі ґрунтового матеріалу, який потрібно засвоїти. Це неможливо зробити без певного обсягу знань психологічного та логіко-методологічного характеру, в тому числі знань про саму навчальну діяльність студентів ВНЗ та без загальних характеристик предмета, що вивчається.

Радянський психолог В. Я. Ляудіс вважає, що пізнавальну діяльність потрібно аналізувати не окремо, а як складову навчальної ситуації, ядром якої виступає соціальна взаємодія студентів із викладачами та між собою. Характер цієї взаємодії, своєю чергою, залежить від форм співробітництва викладача зі студентами. Спільна навчальна діяльність, що виникає в процесі навчання, у своєму становленні проходить низку етапів, які у процесі засвоєння навчального матеріалу формують єдине смислове поле у всіх учасників навчання, що і забезпечує подальшу саморегуляцію в їхній індивідуальній пізнавальній діяльності.

З усіх ситуацій спільної навчальної діяльності центральне місце В. Я. Ляудіс відводить спільній продуктивній діяльності (СПД), яка виникає під час сумісного вирішення творчих завдань, і розглядає її як «одиницю аналізу становлення особистості в процесі навчання». Саме «СПД забезпечує суттєву активізацію процесів пізнання і розуміння, які є головною умовою успішної пізнавальної діяльності й одночасного особистісного росту учасників процесу навчання - як студентів, так і викладачів» (пер. з рос. наш. - Т. Т.) [12, 53].

Слід відзначити, що дуже впливає на пізнавальну діяльність педагогічний оптимізм - довіра до пізнавальних можливостей студентів. Він особливо яскраво виявляється в організації групової роботи, змагань, рольових і ділових ігор, рецензуванні і взаємних оцінках відповідей студентів університету, заохоченнях викладача, коли

він наголошує на успіхах студента. При цьому позитивний ефект дає не тільки і не стільки висока оцінка, скільки судження викладача, аргументація оцінювання.

Процес «розриву пуповини», яка максимально міцно зв'язує учня й викладача на різних стадіях навчання в середній школі, перехід від сумісно-розділеної до індивідуальної діяльності досягає свого апогею в період навчання у ВНЗ. Роль викладача радикально змінюється, і різко зростає роль студента, який не тільки починає самостійно планувати та здійснювати пізнавальну діяльність, а й уперше отримує можливість досягти результатів соціального значення в цій діяльності, тобто здійснити творчий внесок в об'єктивно існуючу систему знань, відкрити те, чого не знав викладач і до чого він не міг підвести студента, детально плануючи і розписуючи його діяльність.

Висновки

1. Однією із провідних якостей особистості, що зумовлює ефективність пізнавальної діяльності, є пізнавальна активність, що проявляється у спрямованості та стійкості пізнавальних інтересів, прагненні до ефективного оволодіння знаннями і засобами діяльності, у мобілізації волевих зусиль на досягнення пізнавальної діяльності, тобто системи засобів, форм і методів, спрямованих на розвиток пізнавальної активності студентів ВНЗ.

2. Для здійснення активізації навчально-пізна-

вальної діяльності студентів потрібно використовувати сучасні концепції навчання на основі гуманістичної філософії освіти, надавати навчальному матеріалу особистісного смислу, який би викликав навчально-пізнавальний інтерес у студентів, використовувати оптимальні способи та прийоми викладання, організаційні форми навчання, що активізують навчальну і пошукову діяльність студентів.

3. На нашу думку, основними детермінантами активізації пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів є:

1) зміст навчального матеріалу (новизна у викладанні навчального матеріалу, історичний аспект науки, сучасні дослідження науки, практичне значення знань);

2) організована навчальна діяльність (самостійна робота, проблемне навчання, дослідницька діяльність, творчі і практичні роботи, оволодіння новими засобами діяльності);

3) відносини між учасниками навчального процесу (створення оптимальних умов для навчальної діяльності, спільна продуктивна діяльність, педагогічний оптимізм, контроль знань).

Перелічені вище детермінанти визначають педагогічні умови активізації пізнавальної діяльності студента.

Основним напрямом нашого подальшого дослідження стануть власне особливості використання методик, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення психологічних дисциплін.

1. Альбуханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности.- М.: Наука, 1980.- 335 с.
2. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания.- М.: Наука, 1977- 380 с.
3. Асмолов А. Г. Деятельность и установка.- М.: Изд-во МГУ, 1979,- 151 с.
4. Герасимов И. Г. Структура научного исследования: Философский анализ познавательной деятельности в науке.- М.: Мысль, 1985.- 215 с.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник,- К.: Либідь, 1997.- 376 с.
6. Давидюк Н. М. Проблеми активізації творчого потенціалу особистості // Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. Серія: Педагогіка і психологія.- 1999.- Вип. 43.- С 127-130.
7. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І. А.Зязюна. - К.: ВІПОЛ, 2000.- С.11-57.
8. Педагогический словарь: В 2-х т.- Т. 1.- М.: Изд-во АПН, 1960.-489 с.
9. Професійна освіта. Словник: Навч. посібник / Уклад. С. У. Гончаренко та ін.; За ред. Н. Г. Ничкало. - К.: Вища школа, 2000,- 380 с.
10. Психология. Словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского,- М.: Политиздат, 1990.- 494 с.
11. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии.- М.: Учпедгиз, 1946.- 704 с.
12. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: Учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений.- М.: Академия, 2003.- 512 с.
13. Шамова Т. И. Активизация учения школьников. - М.: Педагогика, 1982.- 209 с.
14. Щукина Г. И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе.- М.: Просвещение, 1979.- 160 с.

T. Ternavska

THE PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF STUDENTS'
PERCEPTIONAL ACTIVITY IN HIGH SCHOOL

The article is dedicated to the purposeful usage of the methods and ways of activization of scientifically cognitive student's activity, the dialogical methods of teaching, the forms of their individual work on the study material, the wide potential usage of role play teaching technologies create proper conditions for the development of scientifically cognitive interest, the formation of study motives and motivation.